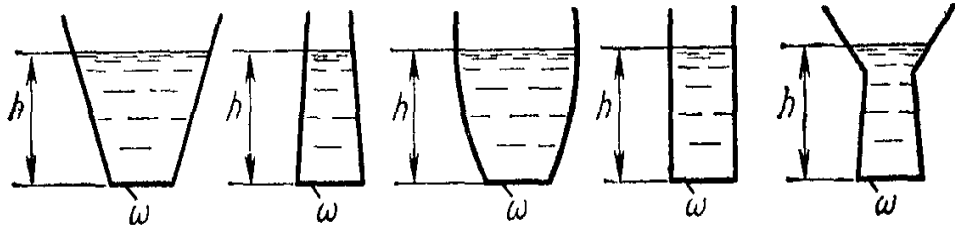

ДОСЛІЖЕННЯ СИЛИ ТИСКУ РІДИНИ В СТАНІ СПОКОЮ НА ГОРИЗОНТАЛЬНІ І ПОХИЛІ ПЛОСКІ ПОВЕРХНІ (СТІНКИ)

Розглянемо масив рідини в стані спокою щодо Землі. Виберемо в масиві горизонтальні площадки ω і побудуємо на них ємності різної форми. Усі точки цієї площадки знаходяться на однаковій глибині і піддаються

однаковому тиску з боку рідини. Якщо вільна поверхня рідини відкрита в атмосферу ($p_0 = p_{\text{ат}}$), то сила надлишкового тиску на площадку ω

$$P_{\text{надл.}} = \rho g h \omega \quad (1)$$

тобто чисельно дорівнює вазі рідини, вміщеної у вертикальній фігурі з основою ω і висотою h .

Сила $P_{\text{надл.}}$ спрямована з боку рідини перпендикулярно стінці (незалежно від її положення в просторі).

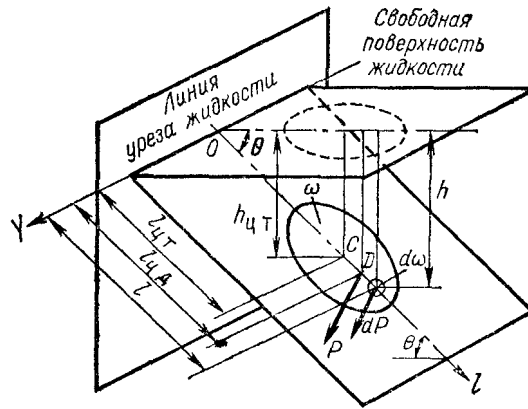
З (1) очевидно, що сила надлишкового гідростатичного тиску на дно ємності залежить від густини рідини, площі дна і висоти заповнення ємності рідиною.

При рівності тисків на вільні поверхні p_0 , густини ρ , площі основи ω і глибин h незалежно від форми і розмірів ємності сила тиску на горизонтальне дно буде однієї і тією ж (мал.) (*гідростатичний парадокс*).

ТИСК РІДИНИ НА ПЛОСКУ ПОХИЛУ СТІНКУ.

Розглянемо плоску стінку (наприклад поверхню дамби), нахилену до обрію під кутом θ , яка знаходиться під дією тиску рідини. Виберемо для аналізу елемент

стінки площею ω (рис. 1). Гідростатичний тиск рідини не залишається постійним у межах змоченої поверхні стінки. Розбивши площу ω на елементарні площадки $d\omega$ і вважаючи в межах $d\omega$ тиск p незмінним, виразимо значення елементарної сили тиску dP на елементарну площадку як $dP = p d\omega$ (1). Вектор dP

спрямований з боку рідини по нормалі до площадки.

Сумарна дія рідини на поверхню ω зведеться до рівнодіючої сили $P_{абс}$

$$P_{абс} = \int_{\omega} (p_0 + \rho gh) d\omega = p_0 \omega + \int_{\omega} \rho gh d\omega = p_0 \omega + \rho g \int_{\omega} h d\omega \quad (2)$$

Позначимо l -- відстань по змоченій поверхні від лінії урізу рідини (осі ОУ) до центру елементарної площадки $d\omega$. Тоді з відповідного трикутника $ОВВ_1$

$$l = h / \sin \theta \quad (3) \quad \text{і} \quad h = l \sin \theta \quad (4)$$

Інтеграл другої складової виразу (2) матиме вигляд

$$\int_{\omega} h d\omega = \sin \theta \int_{\omega} l d\omega = \sin \theta l_{ц.т} \omega \quad (5)$$

$l_{ц.т} \omega$ (6) - визначає статичний момент площі розглядуваної змоченої поверхні ω відносно осі ОУ (лінії урізу), який дорівнює добуткові площі ω на плече її центру тяжіння $l_{ц.т}$

$$\sin \theta l_{ц.т} \omega = h_{ц.т} \omega \quad (7)$$

Остаточно виразу (2) надаємо вигляд

$$P_{абс} = (p_0 + \rho gh_{ц.т}) \omega \quad (8)$$

Висновок: сила абсолютного тиску рідини на плоску похилу стінку дорівнює добуткові площі ω на тиск рідини в центрі тяжіння площі змоченої поверхні стінки і спрямована з боку рідини по нормалі до стінки.

При $p_0 = p_{ат}$ сила надлишкового тиску дорівнює $P_{над} = \rho gh_{ц.т} \omega$ (9)

Далі силу надлишкового тиску (при $p_0 = p_{ат}$) будемо позначати P (без індексу).

Лінія дії сили P перетинає площадку в якійсь точці D , яку називатимемо **центром тиску**.

Сила $P_0 = p_0 \omega$ (10), пов'язана з дією в кожній точці змоченої площі ω того самого тиску p_0 і прикладена в центрі ваги змоченої площі (точці C).

Сила P (надлишкового тиску) прикладена в іншій точці D , що не збігається з точкою C .

Нехай розгл. площа ω має вертикальну вісь симетрії (її слід—лінія Ol). Тоді центр тиску D буде розташований на осі симетрії і для визначення його

положення досить знайти відстань від лінії урізу рідини до точки D, тобто $l_{\text{ц.тиску}}$.

Скористаємося теоремою моментів: момент рівнодіючої сили щодо довільної осі дорівнює сумі моментів складових сил щодо тієї ж осі. За вісь моментів у даному випадку приймемо лінію урізу рідини, тобто вісь **OY**. Тоді

$$Pl_{\text{ц.тиску}} = \int l dP. \quad (11)$$

Пам'ятаючи, що $P = \rho g h_{\text{ц.т}} \omega$; $dP = \rho g h d\omega = \rho g \sin \theta l d\omega$, (13)

підставимо ці значення в (11) $\rho g h_{\text{ц.т}} \omega l_{\text{ц.тиску}} = \rho g \sin \theta \int_{\omega} l^2 d\omega = \rho g \sin \theta J_y$ (14)

де $\int_{\omega} l^2 d\omega = J_y$ (15) — момент інерції змоченої площі ω відносно осі, що збігається з лінією урізу рідини (осі **OY**).

З (14), після скорочення постійних величин маємо

$$l_{\text{ц.тиску}} = \sin \theta J_y / \omega h_{\text{ц.т}} = J_y / \omega l_{\text{ц.т}} \quad (15')$$

Моменти інерції щодо паралельних осей зв'язані між собою

співвідношенням (теорема Штейнера) $J_y = J_c + \omega l_{\text{ц.т}}^2$ (16),

де J_c — момент інерції змоченої площі відносно осі, що проходить паралельно лінії урізу рідини через центр тяжіння **C** цієї площі.

Підставивши значення J_y у (15'), одержимо $l_{\text{ц.тиску}} = l_{\text{ц.т}} + J_c / \omega l_{\text{ц.т}}$ (17)

Центр тиску D сили надлишкового тиску на плоску похилу площадку розташований нижче центра ваги змоченої площі по осі симетрії стінки,

на величину $J_c / \omega l_{\text{ц.т}}$ (20)